

Wybrane rozszerzenia Praw Mendla

Autor: Grzegorz Góralski

Polimorfizm genów

Wiele genów posiada więcej niż dwa allele.

Przykład:

Gen odpowiedzialny za grupę krwi układu AB0 posiada trzy allele: I^A , I^B oraz i^0 .

W tym przypadku możliwe sześć możliwych genotypów:

$I^A I^A$, $I^A I^B$, $I^B I^B$, $i^0 i^0$, $I^A i^0$, $I^B i^0$

Współdominacja (kodominiacja)

Czasem nie jest tak, że w fenotypie ujawniają się naraz różne allele danego genu.

Przykład:

Gen odpowiedzialny za grupę krwi układu AB0 posiada trzy allele: I^A , I^B oraz i^0 .

Allele I^A oraz I^B : mogą ujawniać się jednocześnie, genotyp $I^A I^B$, odpowiada fenotypowi AB.

Allel i^0 jest recesywny w stosunku do alleli I^A oraz I^B :, heterozygoty z allelelem i^0 mają więc grupy krwi A lub B.

Niektóre interakcje międzygenowe

- ▶ Cechy zależne od wielu genów
- ▶ Epistaza i hipostaza
- ▶ Plejotropia
- ▶ Cechy ilościowe

Cechy zależne od wielu genów

Przykład:

Synteza cyjanowodoru u koniczyny.

Synteza cyjanowodoru u koniczyny.

♀ \ ♂	AB	Ab	aB	ab
AB	AABB	AABb	AaBB	AaBb
Ab	AAbB	AAbb	AabB	Aabb
aB	aABB	aABb	aaBB	aabb
ab	aAbB	aAbb	aabB	aabb

Proporcje fenotypów: 9:7

Epistaza i hipostaza

Epistaza - wpływ jednego genu na fenotypowe przejawianie się innych genów (nieallelicznych) w taki sposób, że fenotyp zależy od tego pierwszego genu. Zjawisko zależności od wpływu innego genu nazywamy **hipostazą**.

Przykład:

Kolor skóry u człowieka

Epistaza i hipostaza

Przykład:

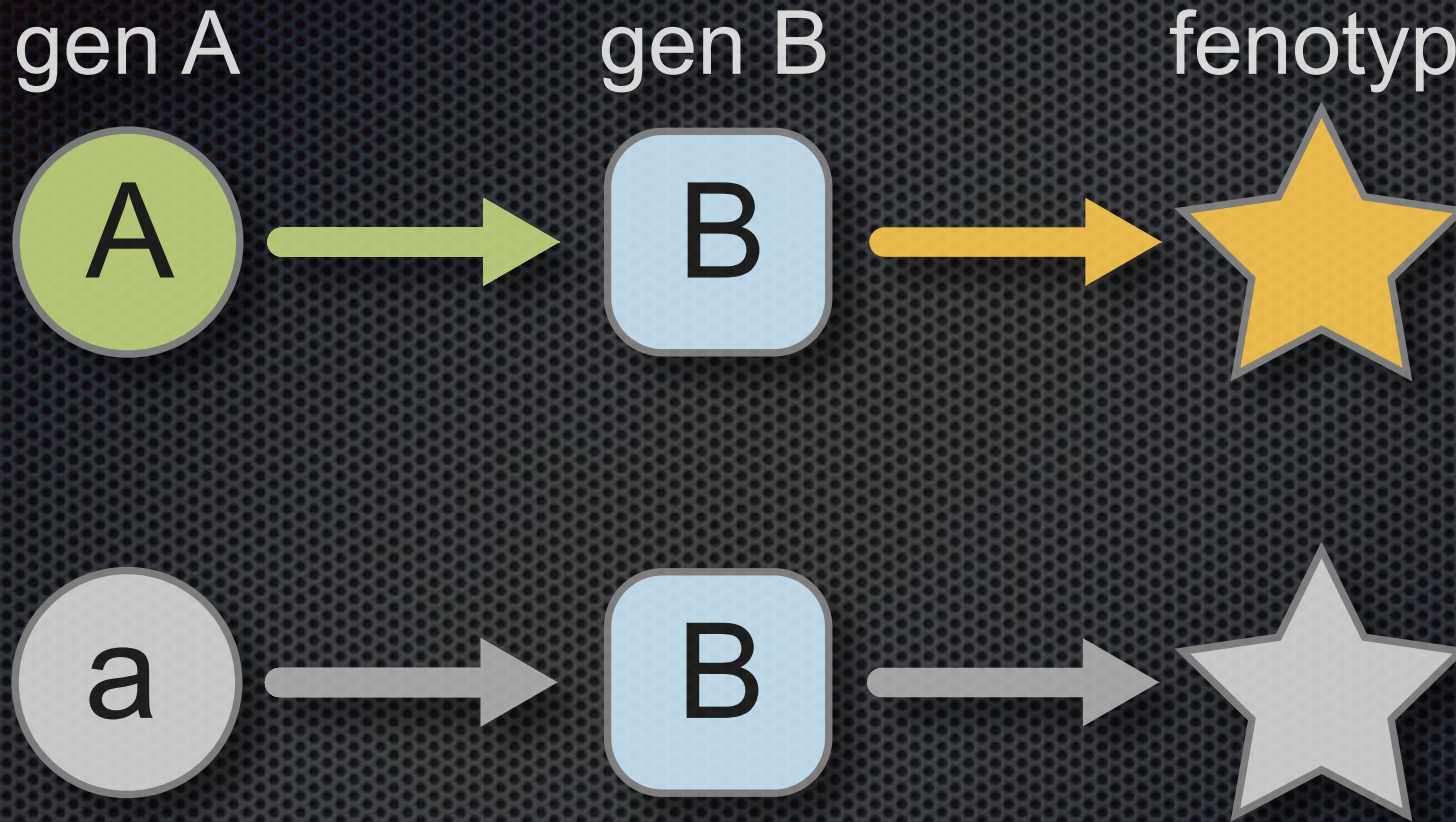
Kolor skóry u człowieka determinowany jest przez wiele genów.

Istnieje jednak jeden kluczowy gen, kodujący tyrozynazę od którego zależy działanie genów pozostałych - jest niezbędny w biosyntezie melaniny. Mutacja tego genu, powodująca brak wytwarzania tyrozynazy, skutkuje brakiem melaniny w skórze i szeregiem innych objawów.

Gen ten wykazuje więc **epistazę** wobec genów pozostałych, które są w stosunku do niego **hipostatyczne**.

Epistaza i hipostaza

Gen A przejawia **epistazę** w stosunku do genu B

Gen B przejawia **hipostazę** w stosunku do genu A

Pleiotropia

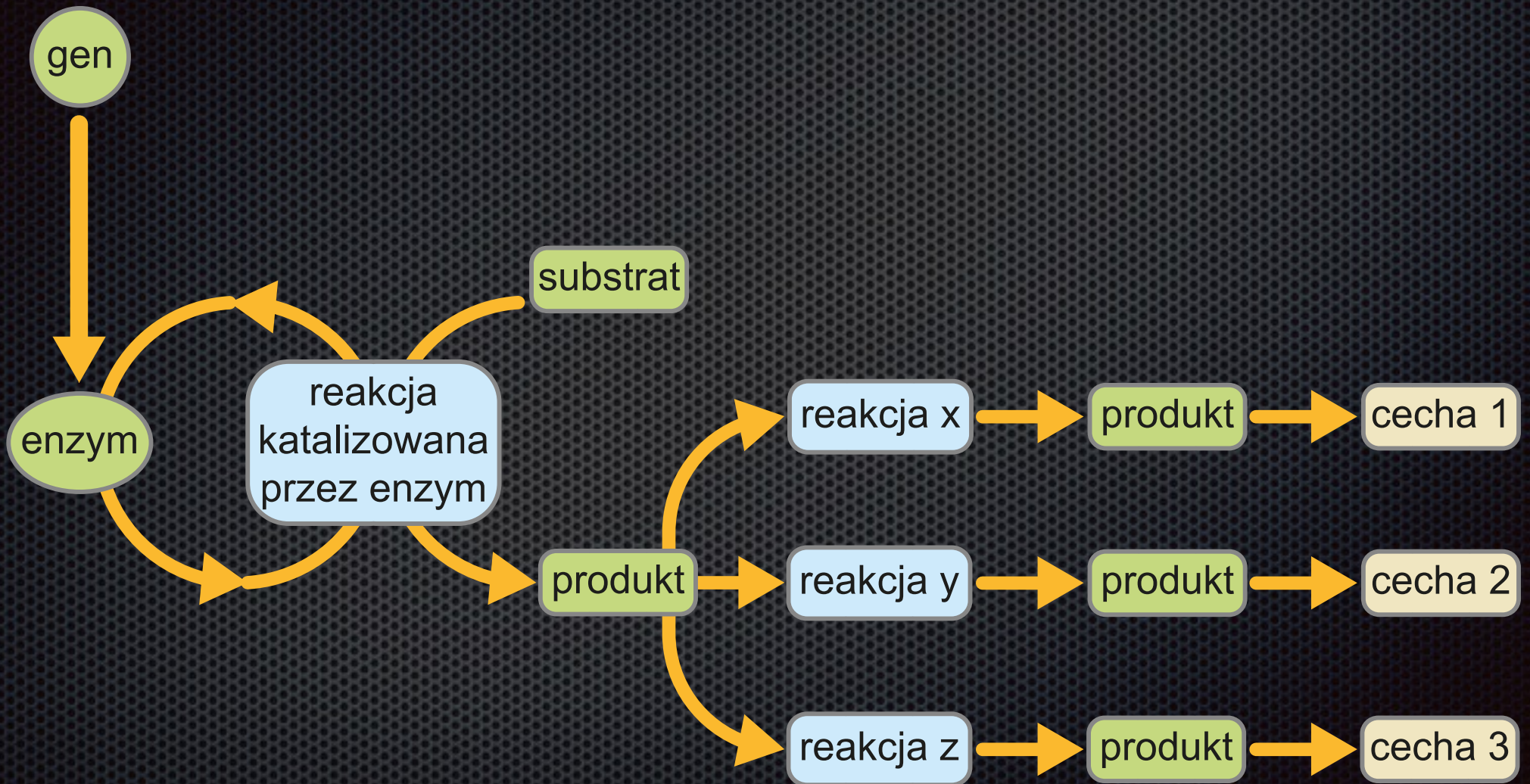
Pleiotropia - wpływ jednego genu na wiele cech fenotypowych jednocześnie.

Przykład:

Allel odpowiedzialny za albinizm jest także przykładem pleiotropii.

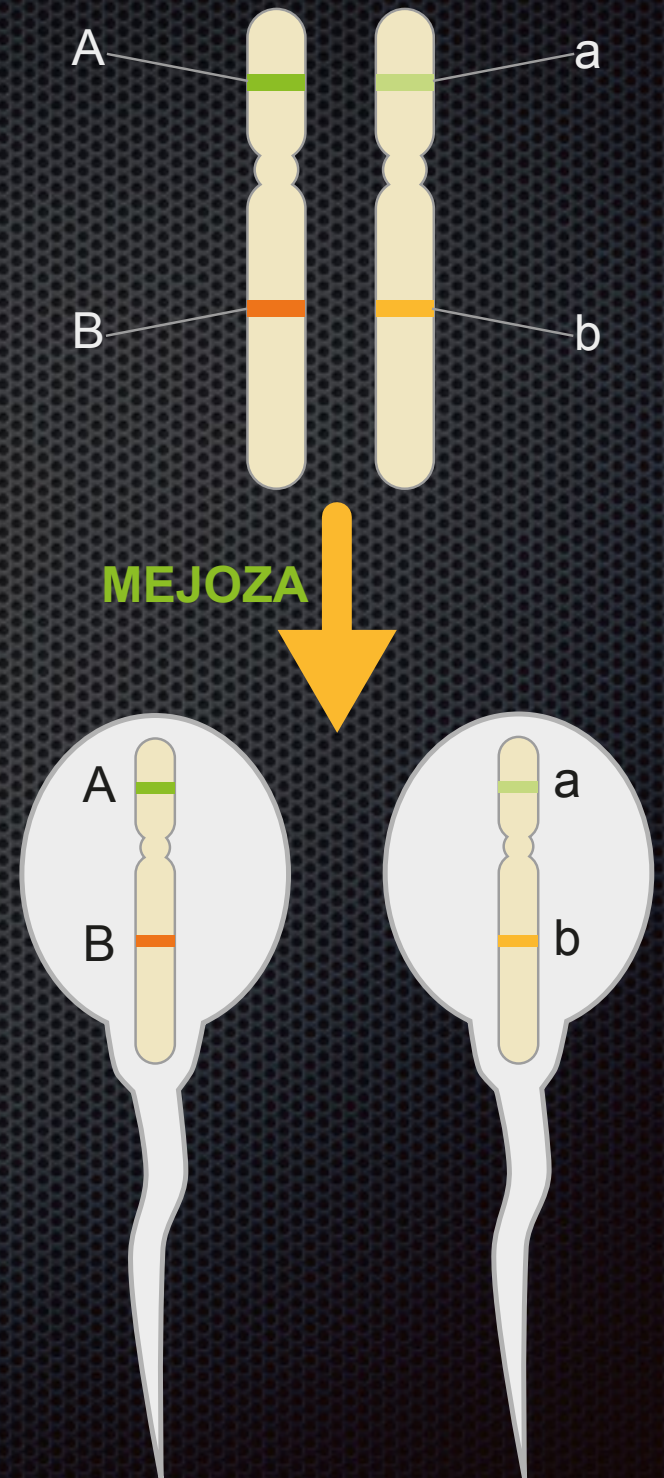
Wpływa nie tylko na kolor skóry, ale także np. na kolor oczu, wrażliwość na światło, padaczkę, słaba ostrość wzroku...

Plejotropia

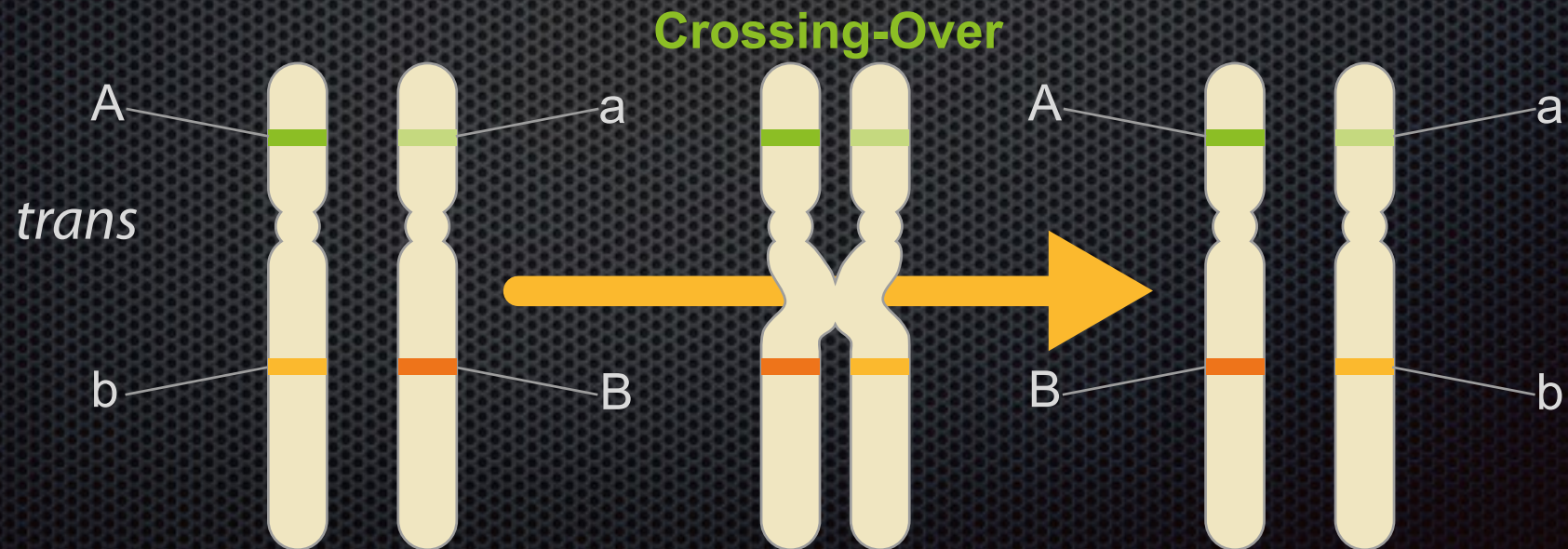
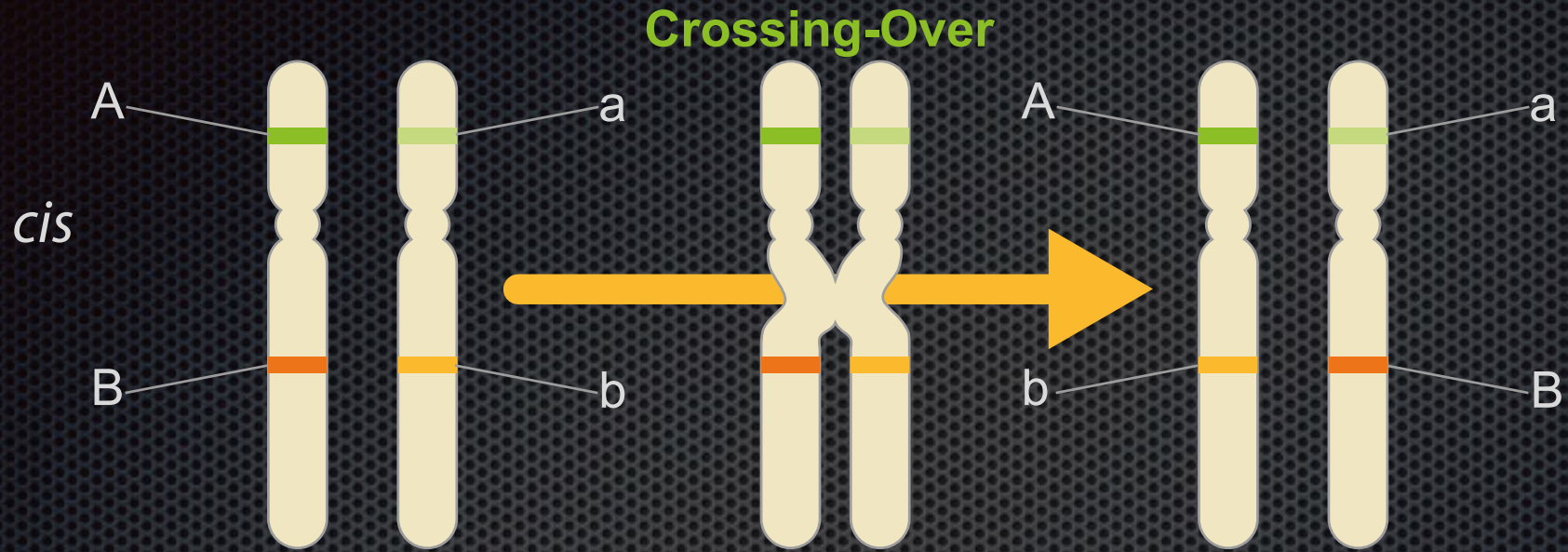

Geny sprzężone

Geny znajdujące się na jednym chromosomie nie segregują niezależnie od siebie zgodnie z prawem Mendla.

Geny sprzężone

Geny sprzężone

Założenie: miejsce powstania chiasm jest przypadkowe więc im dalej od siebie na chromosomie położone są geny, tym częściej między nimi zdarza się *crossing-over*.

Znając częstość rekombinacji między genami, można określić wzajemne położenie genów na chromosomie.

Uwaga: częstość rekombinacji może różnić się między poszczególnymi odcinkami chromosomu, dlatego tą metodą wyznacza się tzw. **odległość genetyczną**, a nie fizyczną.

Geny sprzężone

Odległość genetyczną, mierzy się w **jednostkach mapowych (m.u.)**.

Jedna jednostka mapowa odpowiada 1% rekombinacji.

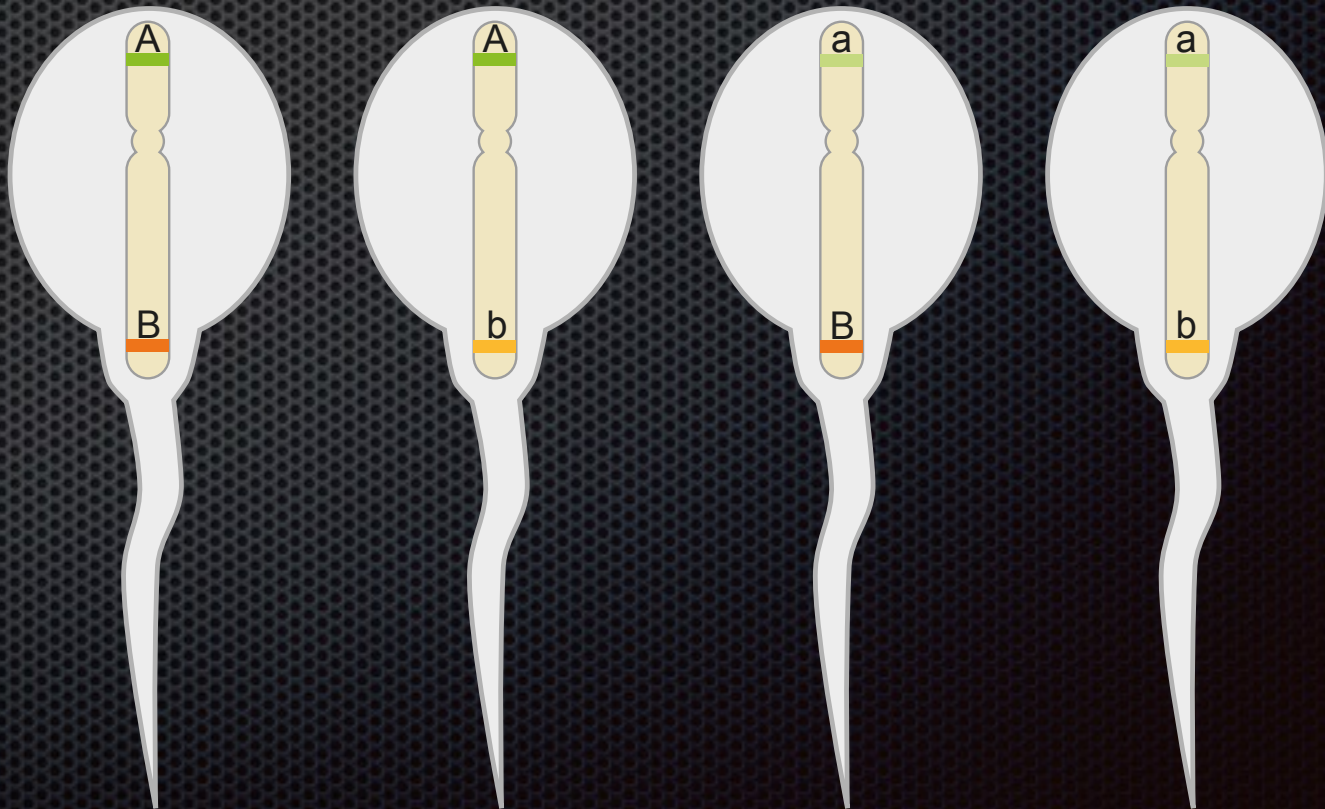
Jednostki mapowe nazywane są także **centyMorganami (cM)**.

100 centyMorganów = 1 Morgan

W praktyce stosuje się jednak wyłącznie centyMorgany, Morganów nie używa się.

Geny sprzężone

Pojedyncze *crossing-over* między niesiostrzanymi chromatydami powoduje zmianę układu alleli w tej parze chromatyd, ale dwie pozostałe chromatydy pozostają niezmienione.

Geny sprzężone

Nawet jeśli częstość *crossing-over* między badanymi genami wynosi 100%, to częstość zrekombinowanych gamet równa jest 50%.

Dlatego, jeśli np. obserwujemy 10% zrekombinowanych gamet, to wyciągamy z tego faktu wniosek, że w 20% tetrad doszło do rekombinacji między badanymi genami.

Liczba c-o = 2 x liczba gamet ze zrekombinowanymi chromosomami

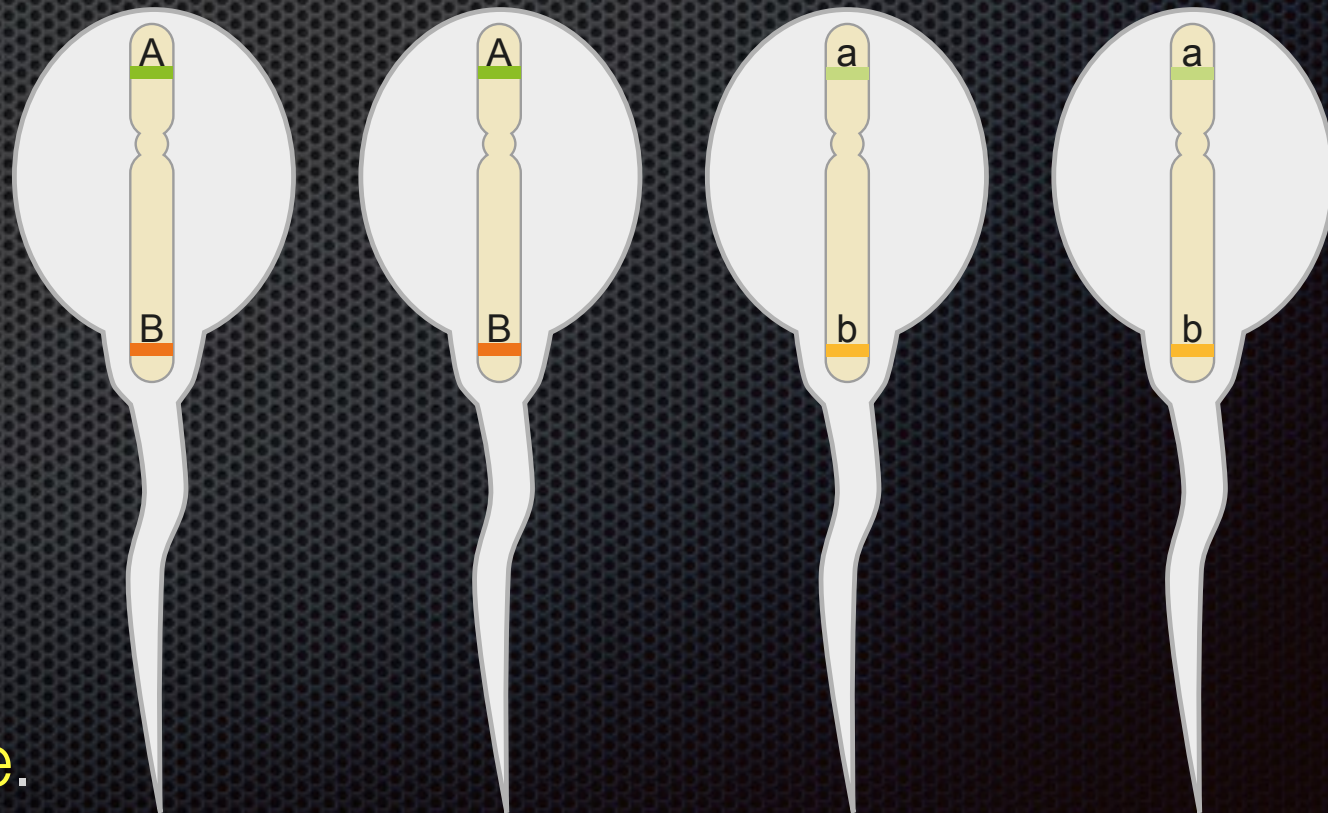
50% frekwencja rekombinacji oznacza, że:
badane geny segregują niezależnie,
czyli znajdują się w odrębnych grupach sprzężeń,
czyli znajdują się bardzo daleko na jednym
chromosomie albo na osobnych chromosomach

Podwójny c-o

Podwójne *crossing-over*, jeśli wydarzy się między dwoma genami, „znosi się”.

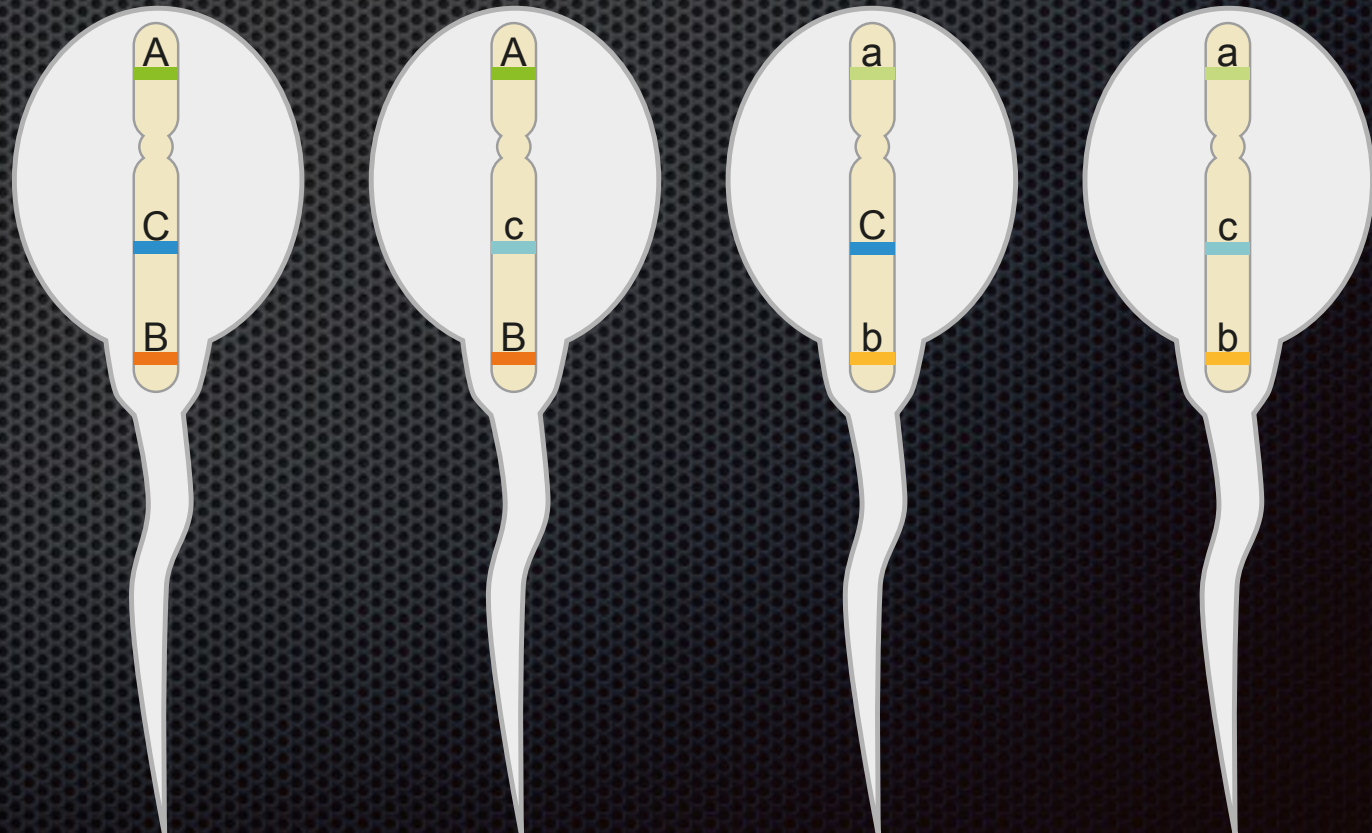
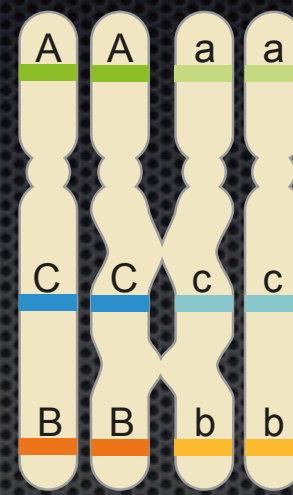
Zjawisko to powoduje, że rzeczywista ilość c-o między genami, szczególnie znacznie oddalonymi od siebie, jest większa niż zmierzona.

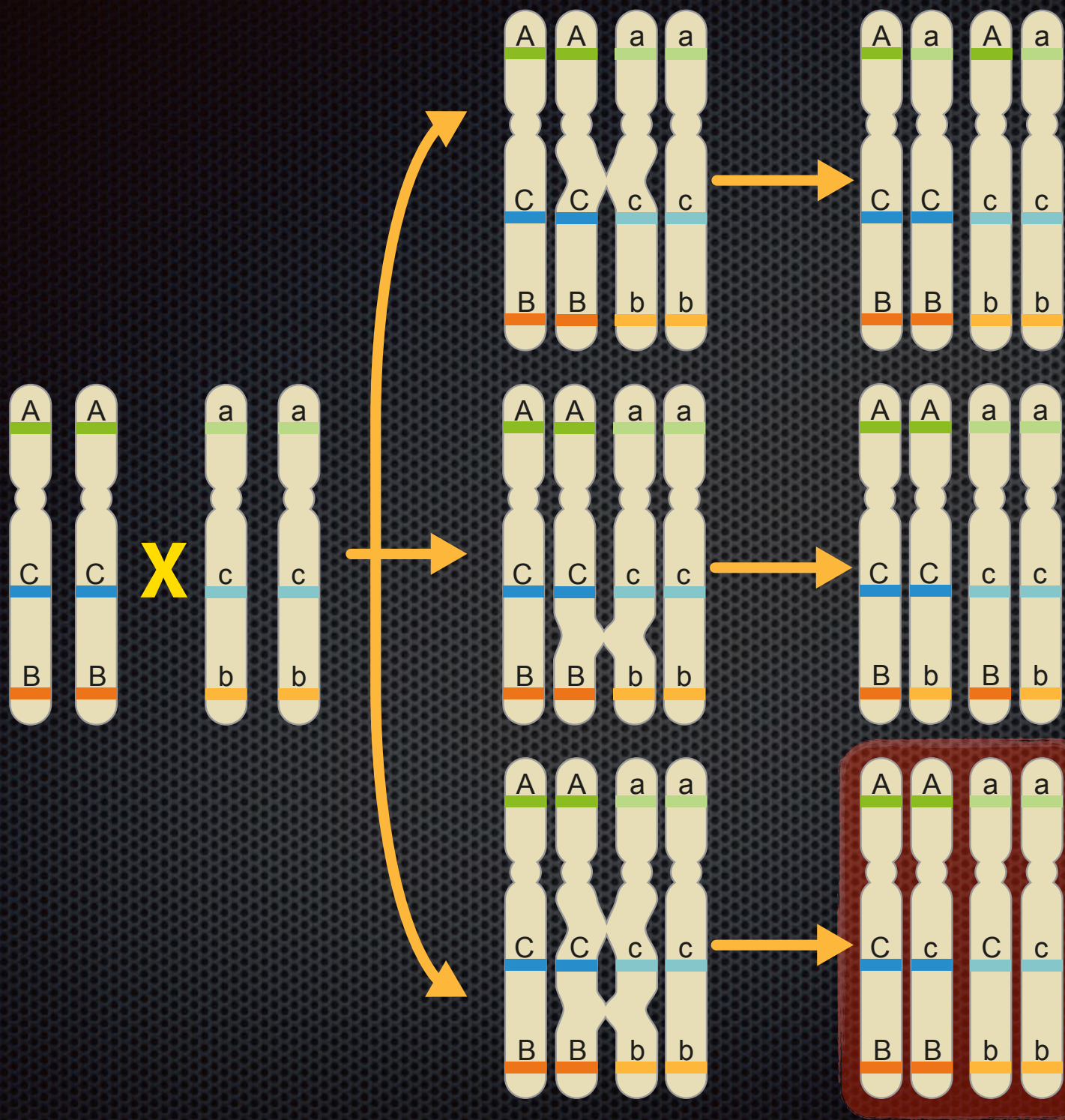
Jedną z konsekwencji jest to, że odległości genów **mogą nie sumować się dokładnie.**

Podwójny c-o

Podwójne *crossing-over*, ułatwia ustalić kolejność trzech genów na chromosomie przy pomocy tzw. krzyżówek trójhybrydowych.

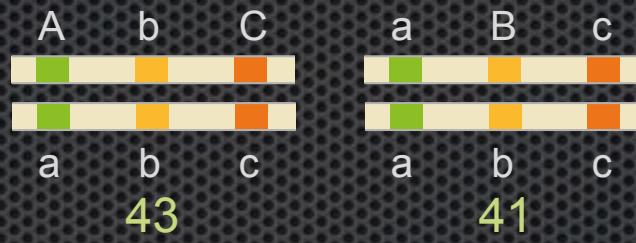
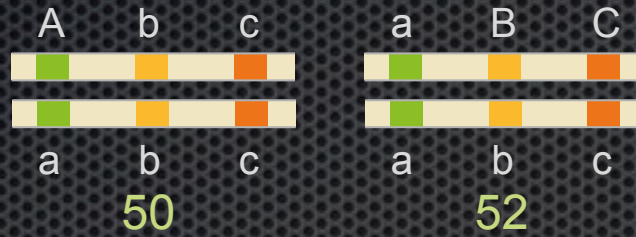
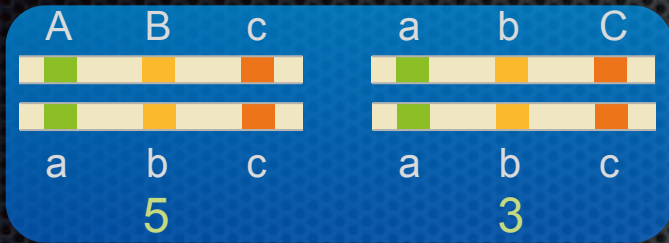
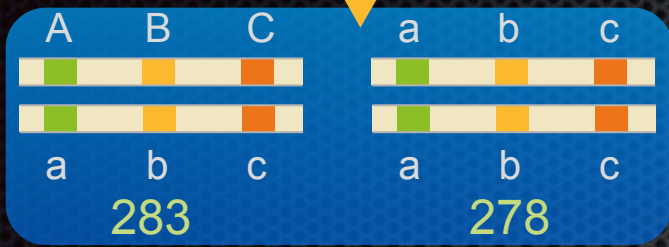
Krzyżówka
trójhybrydowa

Ten układ
genów
pojawia się
najczęściej

Krzyżówka trójhybrydowa

Nie znamy kolejności genów, ustawiamy kolejność dowolną.

= 755

Najczęstsze genotypy są bez c-o

Najrzadsze genotypy są po podwójnym c-o

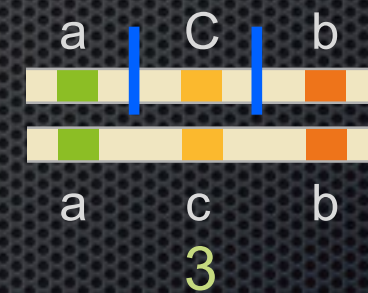
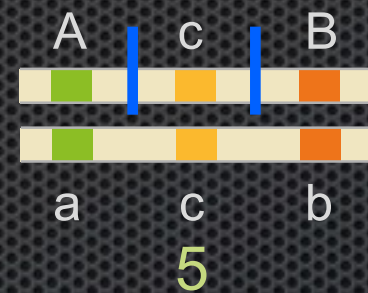
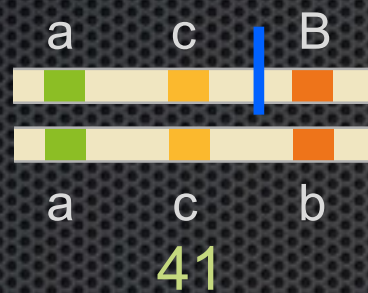
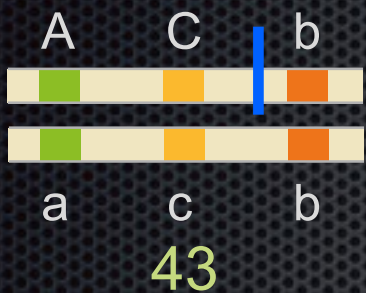
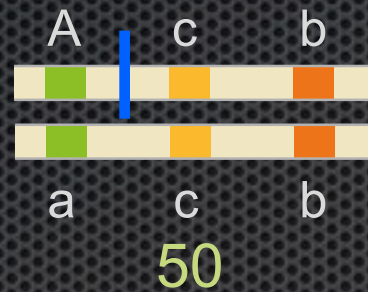
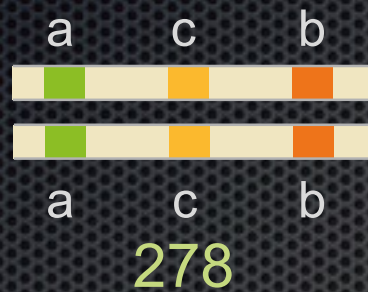
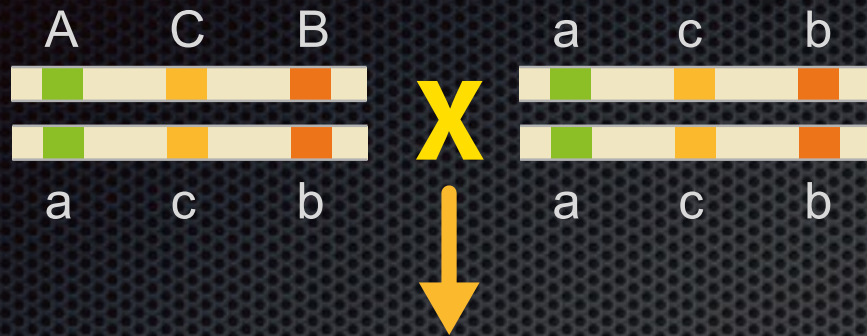
Genotypy po podwójnym c-o powinny różnić się tylko jednym, środkowym genem od niezrekombinowanych genotypów.

W tym przypadku zmienia się tylko gen C, więc on jest genem środkowym.

Prawidłowe ułożenie genów to:

Krzyżówka trójhybrydowa

= 755

Obliczamy odległości: $\frac{\text{suma liczonych rekombinantów}}{\text{suma wszystkich genotypów}} * 100\%$

$$A-C: \frac{50+52+5+3}{755} * 100\% = 14,6\% \quad C-B: \frac{43+41+5+3}{755} * 100\% = 12,2\%$$

$$A-B: 14,6\% + 12,2\% = 26,8\%$$

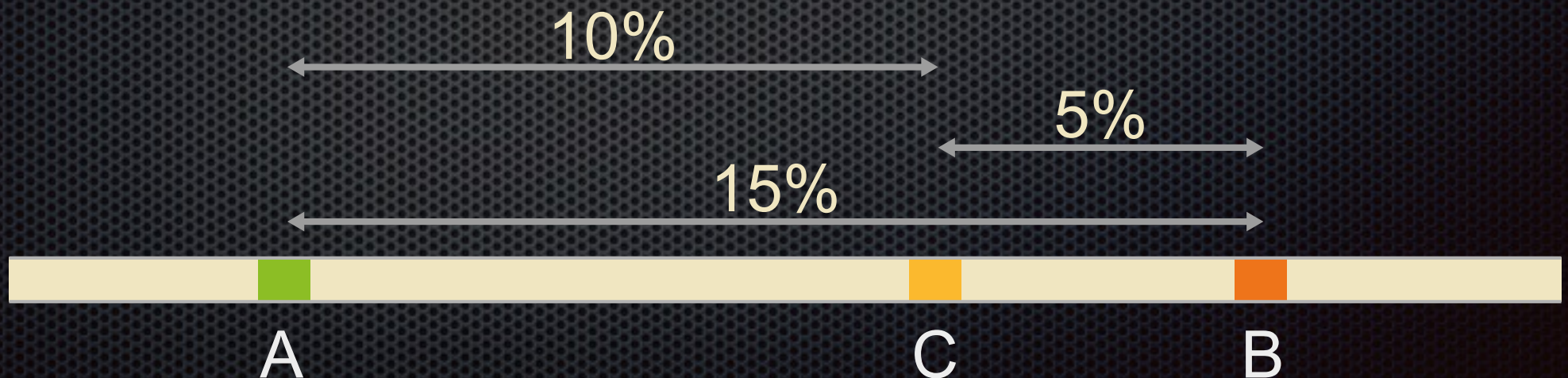
Geny sprzężone

Zadanie:

Rozpatrujemy trzy geny leżące na jednym chromosomie: A, B i C.

*Częstości rekombinacji między parami genów wynoszą:
A i B: 15%, A i C: 10%, B i C: 5%.*

Jakie jest ich wzajemne położenie na chromosomie?

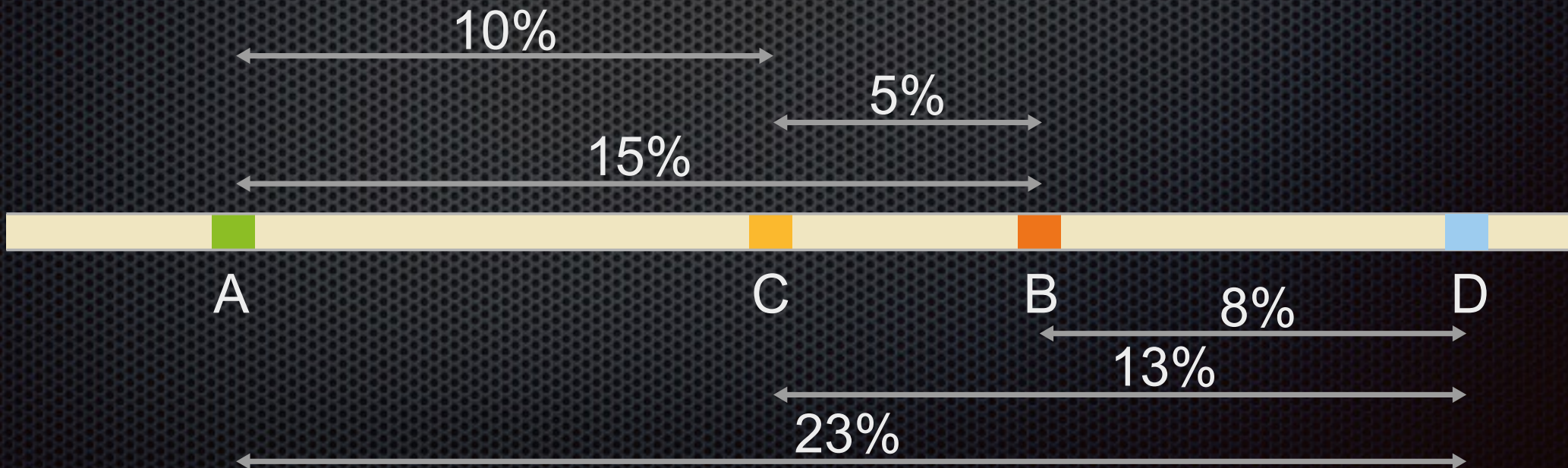
Geny sprzężone

Zadanie:

Dalsze badania opisanego wcześniej chromosomu pozwoliły ustalić częstości c-o między genami A, B i C oraz następnym genem D:

A-D=23%, B-D=8%, C-D=13%

Jakie jest wzajemne położenie genów na chromosomie?

Zadanie:

Została wykonana seria dwuhybrydowych krzyżówek w celu zbadania ułożenia 7 genów: a, b, c, d, e, f, g. Otrzymano następujące frekwencje rekombinacji [%]:

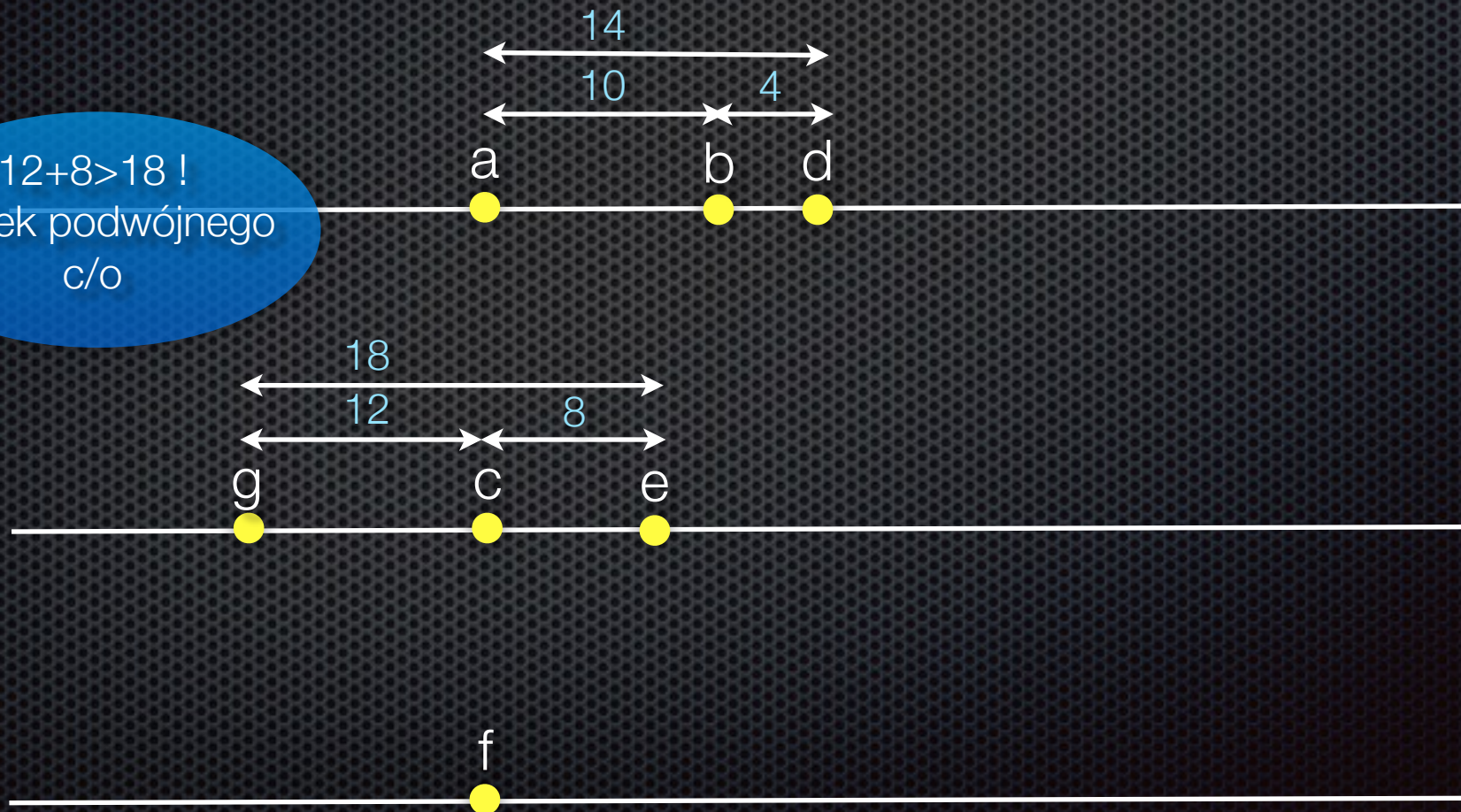
*a-b: 10, a-c: 50, a-d: 14, a-e: 50, a-f: 50, a-g: 50,
b-c: 50, b-d: 4, b-e: 50, b-f: 50, b-g: 50,
c-d: 50, c-e: 8, c-f: 50, c-g: 12,
d-e: 50, d-f: 50, d-g: 50,
e-f: 50, e-g: 18,
f-g: 50.*

Jakie jest ich wzajemne położenie i odległości między genami?

Zadanie:

$a-b: 10$, $a-c: 50$, $a-d: 14$, $a-e: 50$, $a-f: 50$, $a-g: 50$,
 $b-c: 50$, $b-d: 4$, $b-e: 50$, $b-f: 50$, $b-g: 50$,
 $c-d: 50$, $c-e: 8$, $c-f: 50$, $c-g: 12$,
 $d-e: 50$, $d-f: 50$, $d-g: 50$,
 $e-f: 50$, $e-g: 18$,
 $f-g: 50$.

$12+8 > 18!$
Skutek podwójnego
c/o

Zadanie:

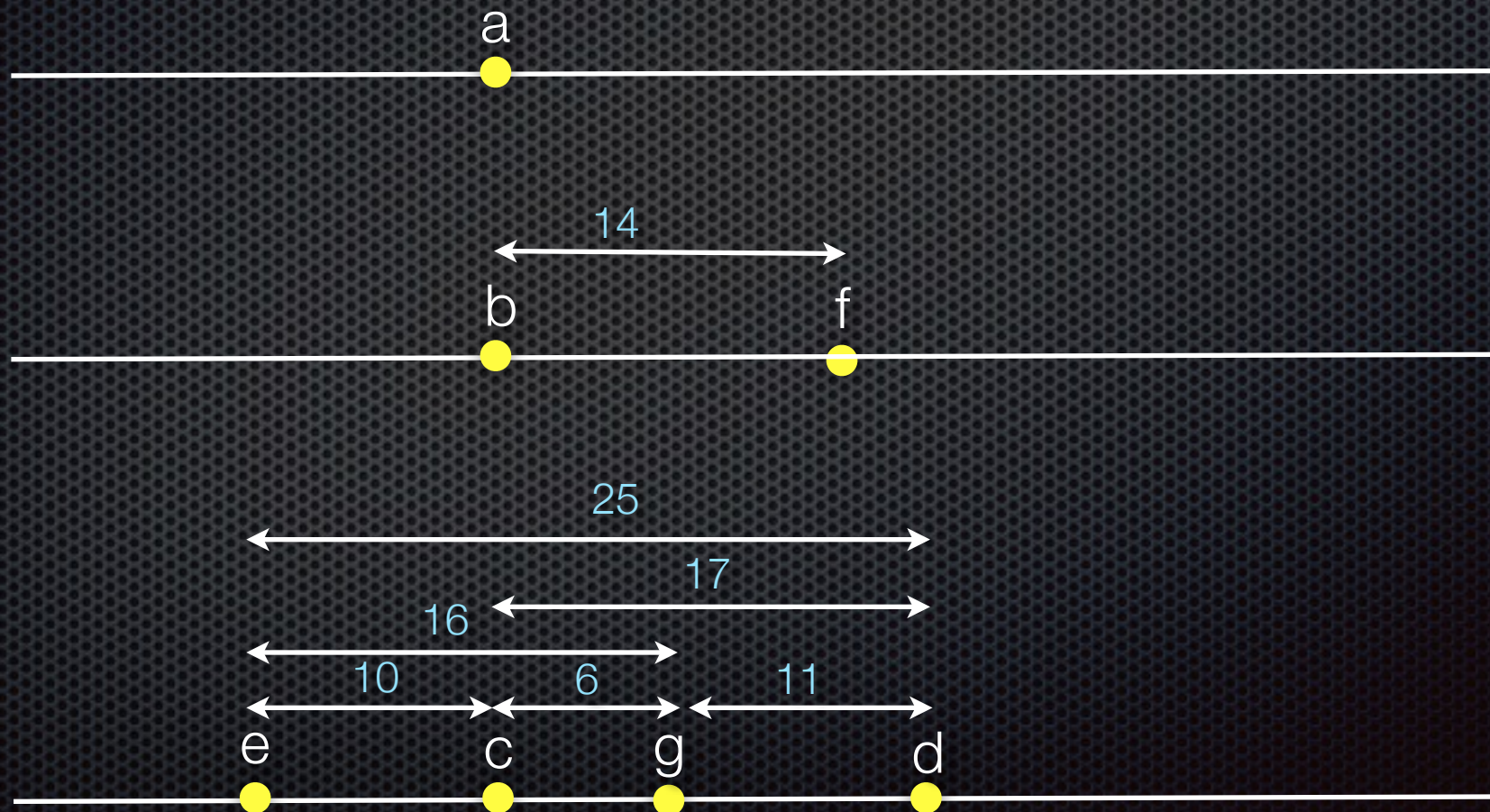
Została wykonana seria dwuhybrydowych krzyżówek w celu zbadania ułożenia 7 genów: a, b, c, d, e, f, g. Otrzymano następujące frekwencje rekombinacji [%]:

*a-b: 50, a-c: 50, a-d: 50, a-e: 50, a-f: 50, a-g: 50,
b-c: 50, b-d: 50, b-e: 50, b-f: 14, b-g: 50,
c-d: 17, c-e: 10, c-f: 50, c-g: 6,
d-e: 25, d-f: 50, d-g: 11,
e-f: 50, e-g: 16,
f-g: 50.*

Jakie jest ich wzajemne położenie i odległości między genami?

Zadanie:

$a-b: 50, a-c: 50, a-d: 50, a-e: 50, a-f: 50, a-g: 50,$
 $b-c: 50, b-d: 50, b-e: 50, b-f: 14, b-g: 50,$
 $c-d: 17, c-e: 10, c-f: 50, c-g: 6,$
 $d-e: 25, d-f: 50, d-g: 11,$
 $e-f: 50, e-g: 16,$
 $f-g: 50.$

Zadanie:

Kwiat rośliny *Collinsia parviflora* może przybierać trzy barwy: biały, purpurowy i niebieski. Po skrzyżowaniu homozygotycznych roślin białych i purpurowych otrzymano w pokoleniu F1 rośliny o kwiatach niebieskich. Po ich skrzyżowaniu, pokoleniu F2 otrzymano rośliny o kwiatach niebieskich, purpurowych i białych w proporcjach 9:3:4

Jak można wytłumaczyć sposób dziedziczenia tej cechy?